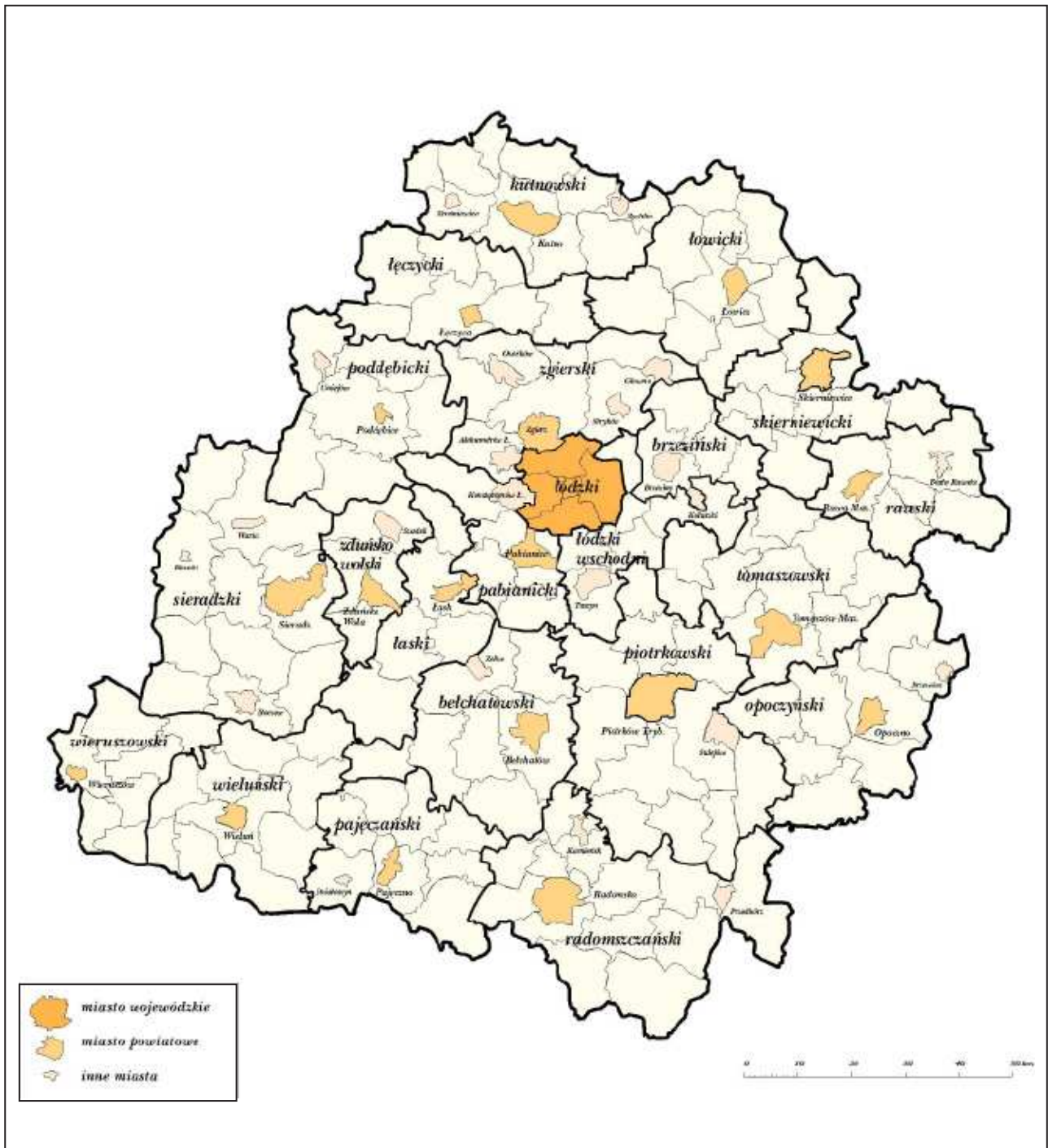

Łódź - Pasaż Rubinsteina (fot. Mateusz Zakrzewski)

CZĘŚĆ I

GŁÓWNE CECHY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Mapa I.1-1. Mapa administracyjna województwa łódzkiego

1. Charakterystyka fizycznogeograficzna województwa łódzkiego

1.1. Informacje o regionie i sytuacja społeczno-gospodarcza

Województwo łódzkie znajduje się w centralnej części Polski i obejmuje obszar pogranicza utraconych regionów historycznych Mazowsza, Wielkopolski i Małopolski. Stolicą województwa jest miasto Łódź, skupiające prawie 30% ludności regionu (753 tys. mieszkańców). W odległości 30 km na północ od Łodzi w miejscowości Piątek w powiecie łęczyckim znajduje się geometryczny środek Polski. Łódzkie sąsiaduje z 6 województwami: mazowieckim, świętokrzyskim, śląskim, opolskim, wielkopolskim oraz kujawsko-pomorskim. Rozciągłość równoleżnikowa województwa

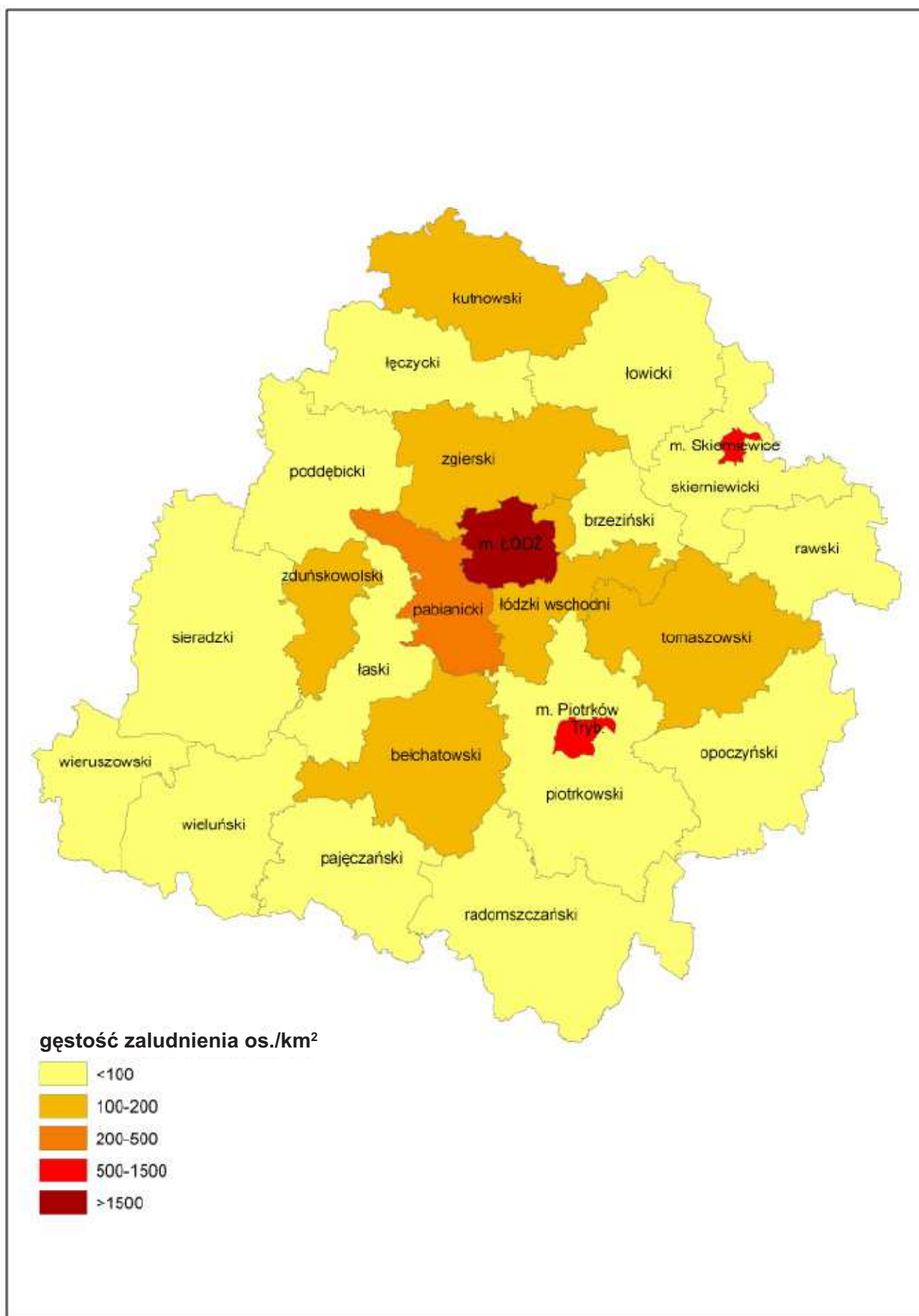
wynosi 184 km, a południkowa 173 km. Powierzchnia województwa wynosi 18 219 km². Zamieszkuje go 2 556 tys. mieszkańców (wg stanu na dzień 31.12.2007 r.). Biorąc pod uwagę powierzchnię, województwo zajmuje 9 miejsce w Polsce, pod względem liczby mieszkańców miejsce 6, natomiast pod względem gęstości zaludnienia plasuje się już na 5 miejscu. Gęstość zaludnienia wynosi 141 os/km².

Administracyjnie województwo jest podzielone na 177 gmin w 21 powiatach ziemskich oraz 3 grodzkich. Na jego obszarze znajduje się 5 234 miejscowości w tym 43 miasta, największe z nich to Łódź, Piotrków Trybunalski, Skierniewice, Kutno, Radomsko, Tomaszów Mazowiecki, Bełchatów, Zgierz, Pabianice i Zduńska Wola (Mapa I.1-1., Mapa I.1-2.).

Obszar województwa łódzkiego należy do strefy przejściowej pomiędzy strefą wyżyn Polski południowej, a strefą nizin środkowopolskich. W południowej części województwa leży północna granica Wyżyny Małopolskiej. W środkowej części obszaru przebiega pas Nizin Środkowopolskich z obniżeniami dolin rzek

Tabela I.1-1. Podział administracyjny i ludność województwa łódzkiego, stan w dniu 31.12.2007 r. (według danych GUS)

Lp.	Powiat	Powierzchnia [km ²]	Liczba gmin	Ludność	Ludność na 1 km ²
1	bełchatowski	968	8	112772	117
2	brzeziński	359	4	30585	85
3	kutnowski	887	11	103007	116
4	łaski	618	5	50813	82
5	łęczycki	773	8	52849	68
6	łowicki	988	10	81784	83
7	łódzki wschodni	500	7	65368	131
8	opoczyński	1040	8	78473	75
9	pabianicki	492	7	119110	242
10	pajęczański	804	8	53140	66
11	piotrkowski ziemski	1429	11	90392	63
12	poddębicki	881	6	41905	48
13	radomszczański	1442	14	118249	82
14	rawski	646	6	49286	76
15	sieradzki	1492	11	120351	81
16	skierniewicki ziemski	755	9	37701	50
17	tomaszowski	1025	11	120584	118
18	wieluński	926	10	78076	84
19	wieruszowski	577	7	42149	73
20	zduńskowolski	369	4	67693	183
21	zgierski	855	9	161012	188
Razem powiaty		17826	174	1675299	94
Miasta na prawach powiatu					
22	Łódź	293	1	753192	2571
23	Piotrków Trybunalski	67	1	78475	1171
24	Skierniewice	33	1	48932	1483
Razem województwo		18219	177	2555898	141

Mapa I.1-2. Gęstość zaludnienia w województwie łódzkim (stan na dzień 31.12.2007 r.)

Pilicy i Warty, które w swym środkowym biegu mają przebieg południkowy. W części północnej województwa występuje charakterystyczne, rozległe obniżenie Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej.

Przez środek województwa ciągnie się południkowo pas wypukłych form terenu biegnący od wyżyn południowopolskich, po Pradolinę Warszawsko-Berlińską. W północnej części osiąga on największe wysokości (250 – 284 m n. p. m.), a następnie zanika. Jednostka ta, nazwana Wzniesieniami Łódzkimi, pełni funkcje działu wodnego I rzędu. Dzieli on dorzecza Wisły i Odry.

W zachodniej części województwa rozciąga się Nizina Południowowielkopolska, we wschodniej części znajdują się z kolei Wzniesienia Południowomazowieckie.

Doliny większych rzek na terenie województwa leżą na jego obrzeżach. Do wnętrza wyżynnego sięgają jedynie wąskie doliny drobnych cieków, które radialnie rozchodzą się od centrum w kierunku głównych wielkich dolin. Największymi zbiornikami są Zbiornik Sulejowski i Zbiornik Jeziorsko.

Centralnie położone Wzniesienia Łódzkie stanowią węzeł hydrograficzny, gdzie zbiegają się linie wododziałowe. Jest to jednocześnie strefa źródłowa dla wielu promieniście rozchodzących się rzek. Głównymi rzekami województwa łódzkiego są: Bzura, Pilica i Warta. Ich doliny znajdują się na peryferiach obszaru województwa. Do wnętrza wyżynnego sięgają jedynie wąskie doliny drobnych cieków, które radialnie rozchodzą się od centrum w kierunku głównych wielkich dolin. Zlewnię Warty od zlewni Pilicy i Bzury oddziela dział wodny I rzędu. Biegnie on od okolic Krośniewic i w okolicach Łęczycy przekracza Pradolinę Warszawsko-Berlińską. Najwyższy punkt Wzniesień Łódzkich (284 m n.p.m.) osiąga w okolicach Moskulik i biegnie ku południu. Wododziały II rzędu oddzielają system Pilicy od systemu Bzury oraz zlewnie Warty od zlewni Proсны. Zachodnia część województwa łódzkiego położona jest w zlewni rzeki Warty i jej dopływów, z których najważniejszymi są: Proсна, Ner, Widawka, Oleśnica, Żeglina i Pichna. Wschodnia część obszaru województwa znajduje się w zlewni dopływów rzeki Wisły - Bzury i Pilicy.

Województwo łódzkie jest rejonem ubogim w surowce mineralne. Istnieje tu 585 udokumentowanych złóż, z których tylko kilkanaście ma większe znaczenie dla gospodarki. Najbardziej istotne pod względem ekonomicznym jest złożę węgla brunatnego w Bełchatowie. Węgiel brunatny występuje również w udokumentowanych złożach w Złoczewie i Rogoźnie. W eksploatowanym złożu „Bełchatów” grubość pokładu węgla brunatnego wynosi średnio 60 m. Kopalnia BOT KWB Bełchatów S.A. pokrywa około połowy krajowego zapotrzebowania na ten surowiec.

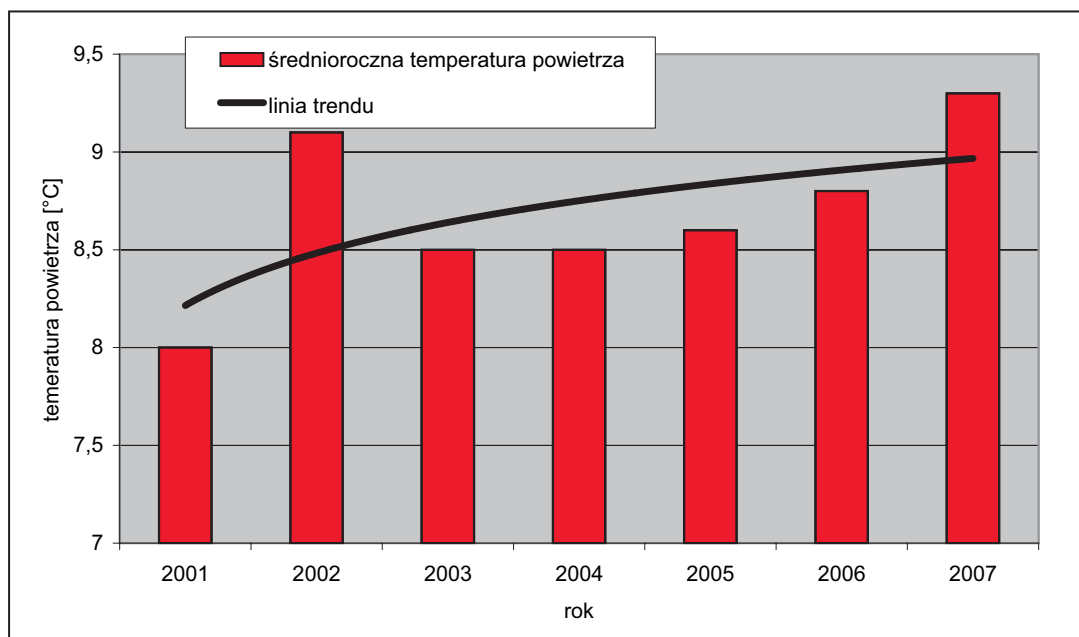
W północnej części regionu występują wody mineralno-geotermalne, o stwierdzonych korzystnych

warunkach eksploatacji w odwiertach w Uniejowie, Poddębicach i Skierniewicach.

Obszar województwa, podobnie jak i całego kraju, znajduje się w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego przejściowego. Przejściowość ta związana jest z przenikaniem się strefy kontynentalnej i oceanicznej oraz wpływów Morza Bałtyckiego, gór i wyżyn na kształtowanie się klimatu. Dodatkowymi czynnikami kształtującymi klimat lokalnie są różnice w wysokościach względnych i bezwzględnych, ukształtowanie terenu, zawilgocenie podłoża. Klimat województwa cechuje wielka zmienność elementów meteorologicznych w czasie oraz małe zróżnicowanie w przestrzeni. Wyjątek stanowią tu opady atmosferyczne, których roczna suma opadów różni się od 500 mm w części północno-wschodniej do 650 mm w rejonie Garbu Łódzkiego. Wynika to z układu hipsometrycznego i sąsiedztwa miasta Łodzi, będącego dużym źródłem jąder kondensacyjnych pary wodnej. Charakter nizinny pozwala na swobodny przepływ mas powietrza. Przeważają wiatry zachodnie. Największe dawki promieniowania słonecznego docierają w czerwcu (ponad 19 MJ m⁻²d⁻¹), najmniejsze w grudniu (poniżej 2 MJ m⁻²d⁻¹). Roczny bilans promieniowania słonecznego jest dodatni i wynosi od 3,6 MJ m⁻²d⁻¹ do 3,9 MJ m⁻²d⁻¹. Najcieplejsza jest południowo-zachodnia część województwa, a najchłodniejsze są najwyższe obszary Wyżyny Łódzkiej. Średnie roczne temperatury powietrza wynoszą od 7,6 do 8,0°C. Najbardziej zmienne pod względem termicznym są okresy zimowe: od -8,1°C do +2,2°C, przy czym długotrwałe i silne mrozy występują stosunkowo rzadko. Związany z warunkami termicznymi okres wegetacji roślin (temp. powyżej 5°C) trwa na obszarze województwa 210 dni, jedynie w wyższych partiach Wyżyny Przedborskiej 205 dni (Krysiak 2002). Okres grzewczy w zależności od warunków pogodowych zaczyna się przeważnie na początku października i trwa do końca kwietnia.

Na terenie aglomeracji łódzkiej występują zjawiska i cechy klimatu typowe dla obszarów uprzemysłowionych i zurbanizowanych tj. miejska wyspa ciepła, krótkotrwałość pokrywy śnieżnej, zaburzenia cyrkulacji powietrza, mgły. Od kilku lat widoczny jest stały wzrost średniorocznej temperatury powietrza mierzonej na stacji meteorologicznej Łódź - Lublinek, co wiązać należy z rozwojem przestrzennym miast aglomeracji łódzkiej jak i ocieplaniem klimatu w skali całego globu (Rys. I.1-1).

Województwo łódzkie cechuje się gorszymi od przeciętnych w Polsce warunkami produkcji rolniczej. Mimo to użytki rolne stanowią 61% powierzchni regionu. Większość gleb wykorzystywanych rolniczo charakteryzuje się niską i średnią bonitacją. Występują tu głównie gleby brunatne, bielcowe i pseudobielcowe zaliczane do IV i V klasy bonitacyjnej.

Rys. I.1-1. Średnioroczna temperatura powietrza na stacji meteorologicznej Łódź-Lublinek w latach 2001-2007

Ogólna powierzchnia użytków rolnych w 2007 r. wynosiła 1 306 tys. ha, tj. około 8% użytków rolnych w skali całego kraju. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi 5,7 ha i jest porównywalna do średniej krajowej wynoszącej 6,3 ha. Większość spośród 193 tysięcy gospodarstw rolnych to gospodarstwa małe, obejmujące 5 – 10 ha użytków rolnych (ok. 25% ogółu). Średnie zużycie nawozów NPK wynosi 150,3 kg/ha, co stawia województwo łódzkie na 3 miejscu w kraju zaraz po woj. kujawsko-pomorskim i wielkopolskim. Z roku na rok widoczna jest tendencja do zwiększania średniej wielkości gospodarstw oraz większego zużycia nawozów.

Przemysł województwa łódzkiego historycznie zdominowany był przez włókiennictwo. Przemiany gospodarcze w ostatnim dziesięcioleciu XX wieku spowodowały zmianę struktury przemysłu. Po upadku wielkich zakładów zmalało znacząco zatrudnienie w branży tekstylnej. Wzrosło znaczenie energetyki, przemysłu maszynowego, rolno - spożywczego, metalurgicznego, farmaceutycznego i budowlanego. W 1997 r. utworzono na terenie województwa Łódzka Specjalną Strefę Ekonomiczną, która składa się z 28 podstref zajmujących łącznie przeszło 900 ha powierzchni. Jest to jedna z najprężniej rozwijających się stref ekonomicznych w kraju. Wartość inwestycji na terenie ŁSSE szacowana jest na 1,5 mld euro. Znane międzynarodowe oraz krajowe koncerny i firmy - Philips, Bosch, Siemens, General Electric, Indesit, Procter&Gamble, Gillette, Hutchinson, Dell, Ceramika Paradyż i Atlas inwestując w województwie łódzkim ulokowały się w większości na terenach ŁSSE.

Do głównych produktów rejonu można zaliczyć płytki ceramiczne (70% produkcji krajowej), wyroby porcelanowe (65%), węgiel brunatny (60%), szkło bu-

dowlane (50%), papa (45%), tkaniny bawełniane (40%), energia elektryczna (20%), odzież i wyroby futrzarskie (16%). Największym bogactwem naturalnym województwa łódzkiego jest węgiel brunatny, udokumentowany w kilku miejscach, ale wydobywany wyłącznie w wielkiej odkrywce BOT KWB „Bełchatów” S.A. (ok. 38 mln ton rocznie). Od 1980 r. węgiel wydobywany jest z Pola „Bełchatów”. Obecnie trwają prace zmierzające do rozpoczęcia wydobywania w sąsiadującego Pola „Szczerców”. Wg planów kopalni węgiel zacznie być wydobywany w pierwszej połowie 2009 r. Obok kopalni znajduje się największa w kraju BOT Elektrownia „Bełchatów” S.A. o mocy 4440 MW - co stanowi ok. 15% mocy zainstalowanej w polskiej energetyce zawodowej. Roczna produkcja energii elektrycznej z tej elektrowni stanowi 20% produkcji krajowej. W 2006 r. ruszyły prace związane z rozbudową elektrowni o nowy blok energetyczny o mocy 858 MW.

Istnieją znaczne różnice w stopniu uprzemysłowienia pomiędzy poszczególnymi powiatami. Obok obszarów przemysłowych, jak miasto Łódź, Piotrków Trybunalski, powiat pabianicki, zgierski i bełchatowski występują powiaty typowo rolnicze jak np. łęczycki, poddębicki, sieradzki czy wierszowski. Pod względem struktury zatrudnienia dominują usługi. Przeszło 50% zatrudnionych jest w usługach, w przemyśle niecałe 40%.

Stopa bezrobocia osiągająca jeszcze w latach 2002-2004 poziom blisko 20% obniżyła się na koniec 2007 r. do 11,5%. W przyszłości należy spodziewać się dalszego spadku bezrobocia.

Opracowali: Joanna Szczepańska
Adam Wachowicz